

Slutningskollektterne er ikke gode nok

Omarbejdet, forkortet udgave af artikel, trykt 21. juli 1995 i Præsteforeningens Blad

Den autoriserede ritualbog indeholder som bekendt en række valgmuligheder, hvad angår højmessens form. Her sætter jeg fokus for de autoriserede slutningskollektter til højmissen. Den omstændighed, at de i modsætning til indledningskollektterne og tekstlæsningerne ikke veksler med kirkeåret, gør, at der må stilles særligt store krav til deres kvalitet og slidstyrke.

Min påstand er, at højmessens slutningskollektter ikke er gode nok. De er for upræcise i indholdet, og de er for belærende i formen. En kollekt skal være en *bedebøn*, ikke et stykke kamoufleret belæring eller formaning. Kollekten skal være et præcist og sprogligt ægte udtryk for, hvad det falder naturligt at bede om på netop dette sted i gudstjenesten. Er kollekten upræcis i indholdet, eller er den opstyltet i sproget, så får menigheden svært ved at svare helhjertet amen til kollektbønnens ord.

Jeg vil her kaste et kritisk blik på de slutningskollektter, der er gengivet i ritualbogen under højmesseordningens afsnit IV. Af praktiske grunde begynder jeg med slutningskollekten til dåbsgudstjeneste, selv om rækkefølgen i ritualbogen er en anden.

Ved gudstjeneste med dåb

I dåbskollekten hedder det i anden linje: "Vi takker dig *af hjertens grund*". Det er øjensynlig ikke nok, at vi takker Gud, nej det skal være *af hjertens grund*. Trangen til sproglig forstærkning gør sig også gældende i det følgende: "fordi du har ladet os komme til den *nådefulde* dåb".

Ordet "nådefuld" er uden selvstændigt betydningsindhold, men ordet skal tydeligvis udfyldes af den efterfølgende belærende hensigtsbisætning: "hvor du skænkede os syndernes forladelse, Helligånden og det evige liv".

En belærende hensigtsbisætning hører efter min mening ikke hjemme i en takkebøn for dåben. Imidlertid er problemet ikke kun, hvad der står i teksten, men nok så meget, hvad der mangler i den. Og her falder i hvert fald to ting i øjnene: dels mangler ordet "dåbspagt", og dels mangler en tale om, at Gud har antaget os som sine børn i dåben.

Hvis der er noget, en dåbsmenighed forbinder med folkekirkens dåbshandling, så er det vel forestillinger om dåbspagt og barnekår. Disse forestillinger mangler der at blive sat ord på i den autoriserede dåbskollekt, og derfor vil jeg vove den påstand, at kollekten kommer til kort, når den skal tolke, hvad der ligger menigheden på hjerte, når der skal takkes for dåben.

Lad mig give et bud på en alternativ tekst, som jeg tror i al sin kortfattedhed rummer, hvad der skal siges i en kollekthøn som afslutning ved en dåbsgudstjeneste:

Efter dåb

Herre, vor Gud, himmelske Fader!
Vi takker dig,
fordi du har oprettet dåbens pagt
ved din Søn Jesus Kristus,
og fordi du har antaget os som dine børn
i den hellige dåb.

Vi beder dig, himmelske Fader,
send din Hellige Ånd til os,
så vi må vokse i troen,
styrkes i et helligt liv,
og blive i vor dåbs nåde,
indtil vi ser dig i dit rige.
Det beder vi om i Jesu navn.

Ved gudstjeneste med nadver

Til gudstjenester med nadver har ritualbogen to alternative slutningskollekter. Den første er identisk med en tilsvarende slutningskollekt fra forrige gudstjenesteordning, bortset fra at "disse dine gaver" nu er blevet til "dine gaver". Et skridt i den rigtige retning. Men der er stadig en vis oppustet højstemthed over sproget, især vendingen: "fordi du i din barmhjertighed *vederkvæger os* med disse *livsalige gaver*".

Biskopperne har åbenbart erkendt denne oppustede højstemthed som et problem, idet den alternative tekst har denne ordlyd: "fordi du har *styrket os* med dine *livgivende gaver*".

Forskellen på de to tekster er i øvrigt ikke stor, og de kan behandles under et. Begge lider under, at de upræcise i forhold til den hellige nadver. Der takkes for de modtagne gaver, som er henholdsvis livsalige og livgivende. Det er altså nadverens elementer, brødet og vinen, der takkes for. Derimod er der ingen taksigelse for nadveren forstået som bordfællesskab med den opstandne Herre og Frelser.

Dermed svækkes bønnernes egnethed til at tolke menighedens tak for den hellige nadver. Jeg mener rent ud sagt, at menigheden ikke deltager i den hellige nadver for brødets eller vinens skyld. Den

deltager for at få del i fællesskabet med den korsfæstede og opstandne Herre og Frelser med de nådetilsagn, der er knyttet til det fællesskab.

Der skal præcision til. Her er mit bud på en slutningskollekt til nadvergudstjeneste:

Efter nadver

Herre, vor Gud, himmelske Fader!
Vi takker dig,
fordi du har oprettet din nådes pagt med os
ved Jesu Kristi lidelse og død,
og fordi du samler os til bordfællesskab
med din opstandne Søn, vor Herre og Frelser.

Vi beder dig, himmelske Fader,
lad brødet og vinen være pant på dit rige,
som kommer til os
med syndernes forladelse,
kødets opstandelse og det evige liv.

Send din Hellige Ånd til os,
så vi her på jorden må leve
som dine kære børn
i tro, håb og kærlighed,
indtil vi ser dig i dit rige.
Det beder vi om i Jesu navn.

Ved gudstjeneste med både dåb og nadver

Ritualbogen indeholder en tredje tekst til slutningskollekt ved nadvergudstjeneste. Den er beregnet til brug ved gudstjenester, hvor der samtidig har været dåb. Der er sluppet en opstølt vending ind i dette udsagn: "Vi takker dig for din *uudsigelige* nåde, at du ved din kære Søn, vor Herre Kristus har givet os dit ord og dine sakramenter til trøst, for at vi dér skal finde tilgivelse for vore synder".

Mere uudsigelig er Guds nåde ikke, end at der kan udsiges ikke så lidt om den. Ordet "uudsigelig" kan derfor uden videre fjernes som overflødig. Men teksten er ikke helt præcis. Jeg mener, det er *hos Gud*, vi skal finde tilgivelse for vore synder, selv om Guds ord og sakramenter rigtignok er de gængse nådemidler til at formidle samme tilgivelse.

Desuden ligger der en indsnævring af nåden i hensigtsbisætningen: "*for at* vi der skal finde tilgivelse for vore synder". Jeg mener, at ordet og sakramenterne formidler mere end blot tilgivelse for vore synder.

Og belærende hensigtsbisætninger ikke hører hjemme i kollekter. En slutningskollekt, der skal være afrunding på en gudstjeneste, behøver blot at indeholde en tak for dåben, en tak for nadveren og en bøn om Helligåndens bistand fremover. Her er mit bud:

Efter dåb og nadver

Herre, vor Gud, himmelske Fader!
Vi takker dig
fordi du har antaget os som dine børn
i den hellige dåb,
og vi takker dig,
fordi du samler os til bordfællesskab
med din opstandne Søn, Jesus Kristus,
i den hellige nadver.

Vi beder, himmelske Fader,
send din Hellige Ånd til os,
så vi må vokse i troen,
styrkes i et helligt liv,
og blive i vor dåbs nåde,
indtil vi ser dig i dit rige.
Det beder vi om i Jesu navn.

Ved gudstjenester uden dåb eller nadver

Slutningskollekten til gudstjenester uden dåb eller nadver gik under forrige gudstjenesteordning under betegnelsen "kollekten om ordet". Den er blevet kraftigt revideret, og de fleste svulstigheder er blevet luget ud. Det hedder dog stadig: "givet os dit hellige og *salige ord*", som om det ikke er nok, at ordet er helligt.

Min største indvending mod teksten i denne kollekt er dog, at den taler for snævert om Guds ord. Begrebet anvendes her dels på det forkyndte ord, som har lydt i gudstjenesten, og dels på det overleverede ord, som er "givet" af Gud, det vil altså sige den hellige skrift. Men kollekten forbigår i tavshed, at Jesus Kristus selv er Guds ord og kaldes Guds ord i den hellige skrift.

Jeg mener, at kollektens tavshed på det punkt er en stor mangel. Der er kristne fundamentalister nok i dette land, som glemmer, at Guds ord er Marias søn, Jesus fra Nazareth, *før* Guds ord er en bog.

Hvis vi overhovedet skal have en slutningskollekt, der har Guds ord som tema, så skal en sådan kollekt i det mindste undlade at fremme et enøjjet syn på Guds ord.

På den anden side skal en kollekt om ordet ikke være kamoufleret belæring af menigheden. Den skal være en bedebøn uden løftede pegefingre. Jeg har prøvet at formulere en tekst, som jeg mener enhver menighed her i landet må kunne bede med på, og som undgår enøjethed i synet på Guds ord:

Ved gudstjenester uden dåb eller nadver – kollektforslag

Almægtige Skaber, evige Gud!

Du kom til jord i et menneskes skikkelse,
da din Søn blev født.

Han er dit ord, han er dit billede.

Vi takker dig,

fordi vidnesbyrdet om din Søn, Jesus Kristus,
lyder på vort eget sprog,
formidlet af menneskers ord.

Vi beder dig, himmelske Fader,

send os din Hellige Ånd,

så vi tror din Søn,

tager hans ord til os,

og lever hver dag som dine kære børn på jord,

indtil vi bliver til evig tid salige,

ved din elskede Søn,

Jesus Kristus, vor Herre,

som med dig lever og regerer i Helligånds enhed,

én sand Gud fra evighed til evighed.

Efterskrift

I dag – 30 år efter min oprindelige artikel i Præsteforeningens Blad – må man nok sige, at en revision af de faste slutningskollekter til højmessen er blevet mindre påtrængende i takt med, at brugen af forskellige ikke-autoriserede slutningskollekter vinder frem i landets kirker.

Så længe folkekirken har en autoriseret højmesseordning, der opererer med faste slutningskollekter, vil jeg dog mene, at disse kollekter bør bringes i orden, både indholdsmæssigt og i deres sproglige form. Min kritik af de autoriserede slutningskollekter er ment som en støtte for det synspunkt, at folkekirkens højmesseordning generelt trænger til et grundigt eftersyn.